

ЗА ПОСОКАТА НА СЪПОСТАВИТЕЛНИЯ АНАЛИЗ*

АНДРЕЙ ДАНЧЕВ

Рассматривается все еще недостаточно выясненный вопрос о направлении сопоставительного анализа в исследований прикладного характера. Уточняются некоторые постановки в связи с так называемой „расширенной моделью“ контрастивного анализа, сформулированной в предыдущем разделе. Там же модель, целью которой является сопоставление текстов на контрастной лингвистической основе и морфологии иностранному языку, включает сопоставление структур и единиц языка и речи с использованием корпусов ошибок и примеров из переводов. Условие „естественнота“ аналитической модели требует учета реальных ситуаций речевой переписки и образования речи в условиях учебных языковых контактов. Поэтому первоначальное направление исследования — от языка к языку — не подходит для сопоставления языков, имеющих различные функциональные эквиваленты, заброшенный в родном языке языковой единицы (или единиц) в иностранном языке. Направление анализа меняется от родного языка к иностранному, когда нужно моделировать процесс образования речи на иностранном языке. Следующим шагом является установление основных оппозиций, которые первоначально выбранная единица иностранного языка образует с другими соседними элементами, той же единицей и рядом других языковых единиц, имеющихся в исследуемом языке. При этом изменяется направление анализа исследователя — с языка на языки, на вторичные функциональные эквиваленты. Таким образом, схема исследованных соответствий может постепенно расширяться и углубляться.

Some aspects of directionality in applied contrastive studies are reexamined, this adding to the directions in previous publications of the so called "expanded model" of contrastive analysis. So as to bring contrastive analysis closer to foreign language teaching that model includes both competence and performance and the use of two corpora: learners' errors and translations. Taking into account the real situation of speech perception and production, the model claims a certain degree of "naturalness". The initial direction is obviously from the foreign to the native language. At this stage the investigator examines the relations between the target language and the learner's language unit together with the paradigm of its functional equivalents in the learners' native language. The direction of the analysis is reversed when the process of target language speech production is simulated. In order to reduce the risk of atomistic investigation the next step is to determine the basic oppositions the target language unit forms with neighbouring elements of the same subsystem. After the next reversal of the direction the analysis proceeds from the secondary functional equivalents.

*Статията е написана въз основа на доклад, изнесен на Юбилейната научна сесия по случай 20-годишнината от основаването на Института за чуждестранни студии „Гамал Абдел Насър“ — 20—21 V 1983 г.

Въпросът за контрастивната лингвистика получи към времето понятие разширение пред появленията съпоставителни методи икономистични проблеми, все още не са икономистично, а това често смятано ефективността на икономистичните работи. Мнахи и засlagen в литература (юк. напр. Бабов 1979; Джебъм 1980; Ярикова 1981), също все още недостатъчно изяснил проблем, кърху който ще спрем вниманието си в тази статия, се отваря до посоката на съпоставителния анализ. С това фактически ще бъде разрешен и уточнен никоя постановка във връзка с т. нар. „разширен модел“ за съпоставителна лингвистика, формулирана в наредните публикации (Данчев 1979; 1980; 1981). Ще напомним, че разширението на метода възложено на съпоставителя не само на системата, а и на речено равнище и че в практика това се изразява в използването на корписи от грещки и от преводни примери. Проблемата за посоката на анализът лингвистика с проблемите на чуждосъщинското обучение.

Както е известно, при съпоставителни с теоретична насоченост, с цел типологични характеристики на даден език или група от езици, съпоставката обикновено се прави между „естествени съпоставки“, за каквато най-често се изглеждат един или други набори от основни язикови единици (семи, компоненти и др.). Въпреки че във възможни случаи анализът очевидно е двупосочен, като паралелната посока, макар и да не е избрана произволно, не е от този голямо значение както при съпоставителните изследвания с приложка насоченост, където посоката на анализът задължително е от един и същи език към други.

И така, съпоставителните изследвания ориентирани към чуждосъщинското обучение, съпоставката между език и група от езици, съпоставката между език и превод, въпреки че посоката на анализ естествено може да се промени в хода на разработката. При това положение не се изисква *etymon comparisons* от същия тип както при типологичните изследвания, въпреки че се използва език и съща обединавща система за семантичен анализ.

Това естествеността на които и на същия тип посока на голяма степен от това, доколко той еднопосочен и естествено проприя на икономистичните изследвания, при определящо на пръвножалата посока на анализ трябва да се изключи от реалната ситуация на пръвножален езиков контакт. А във същност, че пръвните контакти е перцептивни, т.й като преди да започне да произнесе чуждосъщинска реч, учащият трябва пръв да я чуе (или прочете). За характера на пръвножалната перцепция може да се съди косвено по речевата продукция на учащите, а пръвните контакти са чисто чувствени. Но въпреки че във възможни случаи пръвните контакти по какъв начин се съвместят единиците в структурите на чуждите езици. Твой като такъв процес се извършва неизбежно в съзнанието на учащите, независимо от методиката и намеренията на преподавателя, този скрит превод слага силен отпечатък върху пръвножалната структура на междинната език на учащите. Следователно, за да се идентифицира обектът на изследването, анализът започва с проручване на чуждосъщинска речена продукция на учащите, т. е. прави се „анализ на грещките“ им. При положение, че изследванията са от език към група от езици, т.е. съпоставка на език и превод (за икономистични точки между тези две посоки виж. Данчев 1982), работата на този език може да се разглежда донякъде като анализ на корпус от предимно неправилни преводи (това естествено не се отваря до фонетико-фонологичните изследвания). Като език за възпроизвеждане тук се използва корпус от правилни преводи, т.е. от язик към язик, т.е. съпоставка на език и език. Този корпус функционира като метасистема, доколко в конкретния случай този термин може изобщо да се използва. С други думи, прави се съпоставка между два преводни корпуса: едините преводи са направени от некомпетентни преводачи, т. е. от професионалисти.

Така или иначе, по търде очевидни причини, на този език посоката на изследване се от чуждия към родния език. Тук обаче възниква търде същественят

въпрос докога трябва да продължава анализът в същата посока. Изясняването на този момент е много важно, тъй като наблюдението ни показват, че някои компоненти – явно увлечени от търворачални импулси на своя анализ, неволно създават основни акцент в работата си върху съпоставката от международни езици. Такъв подход би бил оправдан, ако целта на обучението е само в усвояването на пасивни знания и било оправдано, ако учащите е добре и лесно само да разпознават и възприемат правилно умения, ако те са способни да се самите да пораждат активно. Естествено, такива ситуация могат да бъзникнат. Между другото че посочим, че тъкмо тази е ситуацията е предвидена в посока да се самите да пораждат активно.

Търворачалната посока на анализ на чужди към рода езици създава

договор, докато се установи всички идентични функционални еквиваленти, наричани герми в употребени и в Дачев 1978), което включва използва т. нар. "функционални еквиваленти. Терминът "вътръшно" дава предметното значение на функционални еквиваленти в други езици. Същественото различие (и парадигмите от функционални еквиваленти за еднина език и съпоставка) не могат да се термини "вътръшно" и "парадигма" на функционални еквиваленти е уточненото на при усвояването на иерархията на функционални еквиваленти (терминът е използван в Дачев 1979; в „Арабски 1979“ със същият термин „основни съответствия“ = прегазуващ съответствият). На практика се оказва, че при същите съпоставители еднакви и посочената винаги го идентифицират въпреки различия съпоставки на *for* в българския вчесе в предишни публикации схеми 1:1 (Дачев 1979). Като се остави настраница въпросното опростяване, по-чакат да се изпълни съпоставка за международни езици, до този момент инвентистът може да състави писмо вече от това, до което по интуитивен и логически начин е убеден в същността на това. При това трябва да се отбележи, че учащите въпреки разпознаването на съпоставителни еквиваленти дори и тогава, когато той застъпва по-малко от полнотата съответствия, какъвто е например случаи с българското съответствие за английския предлог *for*. По данните на И. Бабов (Бабов 1979), този предлог се среща отговоря на *for* само в около една трета от случаите, но въпреки това се среща правилно от учащите съпоставки на функционални еквиваленти и по посочената винаги съпоставка съпоставки на *for* в българския език. Още по-известно е обстоятелството, че учащите се ориентират правилно за съпоставителни функционални еквиваленти дори когато паденият категория от чужди езици или е застъпена слабо в родния им език, какъвто е случаят с английския инфинитив и функционални еквиваленти в българския език (за подробности вж. Тодес 1983).

И така, на този етап лингвистичният анализ експлицира и обсъжда съпоставки, които общо взето съпоставят и от учащите, и са известни на всеки онзи преподавател. Принципът на съпоставителния анализ тук се състои в уточняването на парадигмата на съпоставителни.

Съпоставителният анализ на този етап придобива осъщестено значение, тогава, когато фактически не съществува ясно изразен допълнителен функционален еквивалент, като например при българските съпоставки на простото минава време в английския език, които се различават приблизително равномерно между зориста и имперфекта в българския език, но подобно и в чужди езици (Дачев, Алексиева 1973). В международни езици на учащите тук обикновено се получава единствена идентификация на английското просто минава време в българския вчесе.

Етапът, накратко описан дотук, може да се разглежда като въвеждан и, като вчесе споменаваме, изследвачът не бива да спира дотук. Целта му трябва да бъде възпроизвеждане на спонтанната естествена тактика на речепораждане от страна на учащите. При такава постановка посоката на анализ естествено трябва да се обврне от

родния към чужди езици. Тъй като очевидно е, че структурата на международни езици се обуславя преди всичко от правилата за пораждане и превъплъщаване на речеви единици. Пра-пораждането на елени от същата посока, което учащите изхожда стихийно от посоката на функционални еквиваленти, в резултат на което често се получават деформации, излязли си от родните пренос/предход и къръгносистемни генерализации и опростяване, за което могат да се посочат многообразни примери (напр. разширяването на функциите на предход като *in*, на модални глаголи като *must* – вж. Ненкова 1983; и др.). Върнатата идентификация на всички потегличи междуязикови трансформации е представяна за учащите чрез профилактична дейност по отношение на избегаването на тези отрицателни.

При по-развитите международни езици, при които вече е преодоляно опростяването по формулата 1:1, може да се среща образуваването на „обратни“ ветрила. Ако анализът е верен, трябва да се получи съпостава на доминантните функционални еквиваленти и на двете посоки на анализа, при по-грешни идентификации може да се получат и обратни размишления. Целта на анализа на този етап е да се избегне тези фактори, влияещи върху правилата за пораждане на съпоставки и да се избегнат във връзката на парандигмата на функционални еквиваленти.

Задачата е да се избегнат както във връзката на парандигмата на функционални еквиваленти, така и във връзката на съпоставка на дадена единица от единия език съпоставяща единици в другия език, без да се отнемат достатъчно внимание на съпоставения с другите единици с други функции и други подсистеми на подсистема на същия език. Задачата е да се избегнат във връзката на разгърдането на темата съпоставка и съпоставяне на съпоставки на съпоставки на подсистеми на единия език (в трупа предход, глаголи времена и пр.), а не да останат само в рамките на отдельните единици. И, както вече посочихме, уточняването на въпросните подсистеми става чрез включването в анализа на функционални еквиваленти, които се оказват неспособни следващи на доминантни функционални еквиваленти. При това изследване трябва да се избегнат случаи, в които съпоставка, например, *from* в съпоставка на разширени модели да възникнат случаи, в които съпоставка, например, *from* в съпоставка на разширени модели на контрастни единици, че се различават от подсистемата, посочена от идентифицираната съпоставка. Такъв например, докато в резултат на психолингвистично изследване Х. Х. Кларк (в иако други автори след него) групира предлога *for* заедно с предлоги като *with*, *against*, *of*, *during*, *after*, *from* и др., от гледна точка на българския съпоставителен анализ предлогът *for* се оказва групован предлог веднъж с *about*, който обикновено не фигурира в психолингвистичната схема на Х. Х. Кларк (1968). Затова минималният предлог *from*, който следва да бъде съпоставена с българския предлог *from*, изисква временно предложение за *from*, който следва да бъде съпоставена с *about*.

При следващото обръщане на посоката на анализ изследователят вече изхожда от идентичните обръщения и предпоставки, които са създадени при разгърдането на темата съпоставка и съпоставяне на съпоставки на подсистеми на единия език. По този начин схемата на изследването съответства върху търворачалното ветрило. По този начин схемата на изследването съответства върху търворачалното ветрило. По този начин схемата на изследването съответства върху търворачалното ветрило. По този начин схемата на изследването съответства върху търворачалното ветрило. По този начин схемата на изследването съответства върху търворачалното ветрило. Но във всички случаи трябва да се очертат няколко минимални подсистеми.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Арабски 1979: J. Arabiski. *The Identification of Interlanguage*. Katowice, 1979.
Бабов 1979: К. Бабов. *Двустранният контрастен анализ като метод за изследване на езиковата интерференция*. Руски и западни езици, 1979, № 5.

- Бенатова 1983: П. Бенатова. *Предлогът for и функционалните му еквиваленти в българския език*. София, 1983 (кандидатска дисертация).
- Данчев 1978: А. Данчев. *Съпоставително езикознание, теория на превода и чуждоезиково обучение*. Съпоставително езикознание, III, 1978, № 1.
- Данчев 1979: А. Данчев. *Контрастивна лингвистика, анализ на грешките и чуждоезиково обучение*. Съпоставително езикознание и чуждоезиково обучение, I. Велико Търново, 1979.
- Данчев 1980: А. Данчев. *За разширен обсег на теорията на превода*. Изкуството на превода, 4. София, 1980.
- Данчев 1981: А. Данчев. *Към въпроса за разширения модел за контрастивен анализ*. Сборник доклади от Научната сесия в Института за чуждестранни студенти „Г. А. Насър“ в чест на 1300 г. от образуването на българската държава. София, 1981.
- Данчев 1982: А. Данчев. *Transfer and Translation. Finlance [The Finnish Journal of Language Learning and Language Teaching]*, 1982, vol. II.
- Данчев, Алексиева 1973: А. Данчев, Б. Алексиева. *Изборът между аорист и имперфект при превода на просто минало време от английски на български език*. Годишник на Софийски университет. Факултет западни филологии, т. XVII, 1973, кн. 1.
- Джеймс 1980: C. James. *Contrastive Analysis*. London, 1980.
- Кларк 1968: H. N. Clark. *On the Use and Meaning of Prepositions*. Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior, 1968, № 7.
- Ненкова 1983: М. Ненкова. *Някои грешки при усвояването на английските модални глаголи*. Руски и западни езици, 1983, № 2.
- Тодева 1983: Е. Тодева. *Английският инфинитив и функционалните му еквиваленти в българския език*. София, 1983 (кандидатска дисертация).
- Фишак 1981: J. Fisiak. *Some Introductory Notes Concerning Contrastive Linguistics. Contrastive Linguistics and the Language Teacher* (ed. J. Fisiak). London, Oxford University Press, 1981.
- Ярцева 1981: В. Н. Ярцева. *Контрастивная грамматика*. Москва, 1981.